

ЗАТВЕРДЖЕНО:
наказом Мінагрополітики
від 04 жовтня 2023 року № 1754

УДК 634.7

Код UPOV: AMELA_CAN

**Методика
проведення експертизи сортів ірги канадської (*Amelanchier canadensis*
(L.) Medik.) на відмінність, однорідність і стабільність**

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Amelanchier canadensis* (L.) Medik.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

1) Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2) Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити 5 однорічних саджанців.

3) Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

4) Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

1) Тривалість експертизи

Експертиза має тривати два незалежні вегетаційні цикли задовільного плодоношення. За необхідності експертизу продовжують на третій цикл.

2) Місце експертизи

Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3) Умови для проведення експертизи

Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

4) План експертизи

Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 5 рослин. Рекомендована схема розміщення рослин $3,0 \times 3,0$ м.

5) Метод дослідження

Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявленої ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками зазначено в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких впродовж вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

6) Кількість рослин / частин рослин

Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або частин 5 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або частин 5 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або частин 5 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

1) *Експертиза на відмінність*

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів опису ознак першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно порівняти в польовому досліді наступного року.

2) *Експертиза на однорідність*

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, відзначеними в Описі.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 5 рослин нетипові не допускаються.

Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

3) *Експертиза на стабільність*

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі

особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: життєва форма (ознака 1);
- Рослина: за висотою (ознака 2);
- Лише для сортів деревної форми. Дерево: форма крони (ознака 5);
- Час початку цвітіння (ознака 19).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільля це унеможливлують;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів ірги канадської

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QL	Рослина: життєва	дерево	1	
	форма	кущ	2	
	VS			
	2			
2. (*) (+) QN	Рослина: за висотою	низька	3	
	MG	середня	5	
	3	висока	7	
3. (*) QN	Рослина: габітус	прямий	3	
	MS	напіврозлогий	5	
	3	розлогий	7	
4. (+) QN	Лише для сортів	малий	3	
	кущової форми.	середній	5	
	Кущ: діаметр	великий	7	
	MS, 3			
5. (*) PQ	Лише для сортів	куляста	1	
	деревної форми.	обвисла	2	
	Дерево: форма	(зонтикоподібна)		
	крони VS 3			
6. (+) QN	Лише для сортів	малий	3	
	деревної форми:	середній	5	
	Дерево: діаметр	великий	7	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
	крони MS 3			
7. (+) QN	Лише для сортів деревної форми. Дерево: сила росту MS 4	слабка	3	
		середня	5	
		сильна	7	
8. PQ	Листкова пластинка: форма VS 2	оберненояцеподібна	1	
		еліптична	2	
		видовжена	3	
9. PQ	Листкова пластинка: форма верхівки VS 3	загострена	1	
		тупа	2	
10. (+) QN	Листок: за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
11. (+) QN	Листок: за шириною MS 2	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
12. (+)	Листок: відношення довжини черешка 2	мале	3	
		середнє	5	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
QN	до довжини листяної пластинки MS	велике	7	
13. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VS 2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
15. QL	Квітка: глянсуватість пелюсток VS 2	відсутня	1	
		наявна	9	
16. (*) QL	Плоди: дружність достигання VS 3–4	не дружне	1	
		дружне	2	
17. (*) PQ	Плід: основне забарвлення VS 4	темно-червоне	1	
		темно-пурпурове	2	
18. (*) (+) QN	Плід: вміст аскорбінової кислоти MS, 4	низький	3	
		середній	5	
		високий	7	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
19.	Час початку	ранній	3	
(*)	цвітіння	середній	5	
(+)	VS	пізній	7	
QN	1			

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ірги канадської

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку рослин
1	початок цвітіння
2	повне цвітіння
3	формування плодів
4	стиглі плоди

До 1 Рослина: життєва форма

Повне цвітіння:

деревна форма – 1

кущова форма – 2

До 2 Рослина: за висотою, м

Для сортів деревної форми:

низька – до 6, середня – 6–10, висока – понад 10.

Для сортів кущової форми:

низька – до 4, середня – 4–7, висока – понад 7.

До 4 Лише для сортів кущової форми. Кущ: за діаметром, м

Малий – до 4, середній – 4–6, великий – понад 6.

До 6 Лише для сортів деревної форми: Дерево: діаметр крони, м

Малий – до 6, середній – 6–8, великий – понад 8.

До 7 Лише для сортів деревної форми. Дерево: сила росту, см

За річним приростом пагонів.

Слабка – до 20, середня – 20–25, сильна – понад 25.

До 10 Листок: за довжиною, см

Короткий – до 3, середній – 3–5, довгий – понад 5.

До 11 Листок: за шириною, см

Вузький – до 3, середній – 3–4, широкий – понад 4.

До 12 Листок: відношення довжини черешка до довжини листкової пластинки

Мале – до $1/4$, середнє – $1/4$ – $1/2$, велике – понад $1/2$.

До 18 Плід: вміст аскорбінової кислоти, мг%

Низький – до 20, середній – 20–25, високий – понад 25.

До 19 Час початку цвітіння, декада, місяць

Ранній – II декада квітня, середній – III декада квітня, пізній – початок травня.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 160.
2. Українська сільськогосподарська енциклопедія. Т. 2. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1972. – С. 87.